

Niko Antin, Heidi Pesonen ja Vilho Rajala

Maakuntalehdet ja globalisaation tsunami

Irtisanomisuutisoinnin ansiot ja ongelmat

”Eikö sekään riittäisi, että ylöjärveläinen joustaisi niin kuin meksikolainen?” kysyy Aamulehden toimittaja Taneli Heikka Perloksen toimitusjohtajalta Isto Hantilalta torstaina 28. huhtikuuta 2005. Perlos on juuri ilmoittanut sulkevansa kannattavan tehtaansa Ylöjärvellä. ”Ei se riitä. Pitkällä tähtäyksellä meillä on yksi tehdas Suomessa liikaa. Silloin sillä, kuinka tehokkaasti työtä tehdään, ei ole enää merkitystä”, Hantila vastaa.

Aamulehti kirjoitti näkyvästi Perloksen Ylöjärven tehtaan lakkautuksesta huhtikuussa, Turun Sanomat Leafin Turun tehtaan sulkemisesta toukokuussa ja Etelä-Suomen Sanomat Foxconnin Hollolan tehtaan lopettamisesta kesäkuussa 2005. Kaikissa kolmessa tapauksessa tehtaiden sulkemiseen liittyi teollisen tuotannon ja omistuksen kansainvälistyminen, jolla on maakunnan rajoja laajempia yhteiskunnallisia vaikutuksia. Tapauksia yhdistää myös irtisanomisten selittäminen globalisaation vaatimuksilla: Perloksen ja Foxconnin tuotanto täytyi siirtää halvan työvoiman maihin ja lähelle kasvavia markkinoita. Leafin tapauksessa päätöstä perusteltiin alan ja yhtiön ylikapasiteetilla.

Leafin hyvää tulosta tehneen Turun makeistehtaan lopettamisen laskettiin merkinneen potkuja 460 ihmiselle, kun tuotanto siirrettiin yhtiön muihin Euroopan tehtaisiin. Ylöjärvellä sijainneen, niin ikään kannattavan tehtaan, lopettamispäätös teki silloisten arvioiden mukaan noin 600 henkilöä työttömäksi. Foxconnin matkapuhelinten kuoria valmistaneesta Hollolan tehtaasta kilometritehtaalle laskettiin joutuvan 500 työntekijää.

Aamulehti kirjoitti Perloksen irtisanomispäätöksen jälkeisten kahden päivän lehdissä 12 juttua, joista yksi oli pääkirjoitus, Turun Sanomat Leafin tapauksesta 14 juttua, joista yksi oli kolumni ja yksi lyhyt pääkirjoitus, ja Etelä-Suomen Sanomat Foxconnista 10 juttua, joista yksi oli pääkirjoitus. Olemme analysoineet, miten sanomalehdet käsittelevät tällaista nykyajan globalisaa-

tiokehityksen ja tulostalouden ilmiötä, millaisia journalismikriittisiä huomioita maakuntalehtien uutisoinnista voidaan tehdä, sekä sitä, miten maakunnallinen ja globaali näkökulma tulevat aineistossa esiin.

Aineistonamme ovat kahden päivän sanomalehdet, kussakin tapauksessa yt-neuvottelujen aloittamisesta alkaen: Aamulehti 28.–29.4., Turun Sanomat 25.–26.5. ja Etelä-Suomen Sanomat 14.–15.6. Irtisanomisista ei kahden ensimmäisen päivän jälkeen enää kirjoitettu aktiivisesti. Lehdet ovat maakuntansa päälehtiä ja siten hyvin vertailtavissa. Irtisanomiset olivat suuruusluokaltaan varsin yhtäläisiä ja seuraukset kaikille kolmelle maakunnalle vakavia. Lisäksi irtisanomiset tapahtuivat ajallisesti lähellä toisiaan.

Kritiikkimme lähtökohdat

Irtisanomisuutisoinnin keskiössä on vastakkainasettelu globaali–paikallinen, eli se, miten maakuntalehdet suhtautuvat paikallisesti varsin dramaattisiin uutisiin, kun niiden perustelut tulevat kansainvälisestä yritysmaailmasta, joka ajaa väkisinkin paikallisen edun yli.

Pyrimme arvottamaan lehtien kirjoittelua kolmen hyvän journalismin ominaisuuden avulla, eli asian ymmärrettävän ja konkreettisen selittämisen, kriittisyyden ja moniäänisyyden avulla.

Asian *konkreettista selittämistä* käsittelemme tutkimalla, miten lehdet onnistuvat tekemään ymmärrettäväksi globalisaatiota, sen syitä ja seurauksia. Tarkastelemme siis sitä, miten globalisaatiosta kirjoitetaan. Käsitelläänkö irtisanomisia vain oman paikkakunnan näkökulmasta, vai nähdäänkö yrityksen ratkaisu globaalista vinkkelistä, ja mitä vastataan lukijan hyvin ilmeiseen kysymykseen, miksi näin kävi?

Kriittisyyttä tarkastelemme tutkimalla, kuinka annettuna irtisanomisilmoitukset otetaan. Pohdimme seuraavia kysymyksiä: Etsitäänkö tapahtuneelle mahdollisia vaihtoehtoja? Ketkä esitetään päätösten tekijöiksi, ja mitä perusteluja päätöksille osoitetaan? Ymmärretäänkö vai tuomitaanko? Kuinka paljon lehdet ylipäätään harrastavat omaa pohdintaa uutisoinnin yhteydessä? Kriittisyyttä tutkiessamme analysoimme otsikoita, kuvia ja kirjoittelun sävyä.

Moniäänisyyttä tutkittaessa kysymme seuraavia kysymyksiä: Kuinka hyvin irtisanomisten eri osapuolet pääsevät jutuissa ääneen? Ketkä sanovat, mitä on tapahtunut ja miksi? Keskustelevatko osapuolet keskenään? Onko jokin osapuoli jäänyt huomiotta? Moniäänisyyttä tutkimme myös laskemalla haastateltavia ja tarkastelemalla kuvia. Kuvat antavat tapahtuneelle kasvot ja

ilmeen, joten kuvavalinnat ovat uutisoinnissa tärkeitä sävytekijöitä. Kolmen tapauksemme pohjalta esitämme myös malleja siitä, keiden pakeille toimittajat ”automaattisesti” tällaisissa tapauksissa pyrkivät.

Maakunta vs. maapallo

Kaikkien lehtien mukaan irtisanomiset aiheutti globalisaatio. Globalisaatiosanalle annettiin sisältöä vaihtelevasti. Yksittäisten päätösten tekijöitä ei osoitettu, vaan uutisen synnyttämä turhautuminen ja kiukku jäivät ilman kohdetta. Sen sijaan tapahtumien vaikutuksia pohdittiin paikallisella tasolla synkkään ja alistuneeseen sävyyn.

Harisalonen ja Miittinen (2003, 33) talouslähtöisen määritelmän mukaan globalisaatio on ajatusten, ihmisten, hyödykkeiden ja pääomien liikettä yli erilaisten rajojen, joista keskeisinä pidetään valtioiden välisiä rajoja. Ilmiöllä on kuitenkin myös muita puolia: voidaan puhua esimerkiksi kulttuurisesta tai sosiaalisesta globalisaatiosta. Termin merkitykset ja konnotaatiot ovat siksi moninaiset, että sanaa käytettäessä tulisi aina määritellä, mistä kulumasta asiaa lähestytään. Havaintojemme mukaan maakuntalehdissä tämä problematiikka unohtuu helposti.

Etelä-Suomen Sanomissa ei juuri määritellä globalisaatiota. Turun Sanomat avaa sanaa hieman enemmän, ja Aamulehdessä termiä selitetään jopa kiitettävästi. Aamulehdessä on muun muassa juttu, joka paneutuu erikseen nimenomaan globalisaatioon ja sen vaikutuksiin Suomessa. Juttu on siinä mielessä ansiokas, että siinä elektroniikkateollisuuden tuotannon karkaimista Suomesta selitetään konkreettisin rinnastuksin ja esimerkein.

Suomalaisyriyten kansainvälistymistä siivittävän Finpron mukaan esimerkiksi Intian miljardista asukkaasta kännykkä on vasta noin kuudella prosentilla ja Kiinan 1,3 miljardista asukkaasta noin neljänneksellä.

– Kiinassa kännyköitä myydään joka kuukausi yhtä paljon kuin Suomessa on asukkaita, selittää johtaja Ilpo Kaislaniemi Finprosta. (Aamulehti 28.4.)

Konkretialla on kääntöpuolensa. Tällainen sinänsä valaiseva tilastotieto vahvistaa myöhemmin erittelemäämme väistämättömyyden diskurssia ja saa tilanteen tuntumaan entistä lohduttomammalta.

Aamulehden selittävästä ja purkavasta otteesta globalisaatioon kertoo se, ettei lehdessä mainita globalisaatiota nimeltä kuin kerran, samaisen jutun alaotsikossa. Tekstissä sana on korvattu konkreettisilla esimerkeillä.

Teollisuuspuistoissa on myös se etu, että yritykset ovat lähellä yhteistyökumppaneitaan. Esimerkiksi Pekingissä Perloksen tehdas on Nokian tehtaana vieressä, ja toinenkin tehdas on jo valmistumassa sinne. (Aamulehti 28.4.)

Muissa lehdissä globalisaatio esitetään harmaana, numeroiden ohjailemana möykkynä, josta on vaikea saada mitään otetta. Möykkyä tulisi pystyä jollain tavalla pilkkomaan, vaikkapa Aamulehden esimerkin mukaisesti, jotta ihmiset voisivat ymmärtää sitä ohjailevat voimat ja mekanismit.

On yllättävää, että kaikkien lehtien kaikista jutuista vain Aamulehden globalisaatiojutussa pohditaan sitä, että kaukaisten maiden halpaan työvoimaan saattaa liittyä räikeitä eettisiä ongelmia.

Kääntöpuoli on työntekijöiden keho asema. Esimerkiksi Kiinassa työntekijät eivät saa järjestäytyä.

Heidän irtisanomissuojansa on selvästi suomalaisia heikompi, työajat pidemmät, palkka huonompi ja työolot kehnommat.

– Useimmissa kehittyvissä maissa työnantajien kaipaama joustavuus revittää työntekijöiden selkänahasta, SAK:n Marjaana Valkonen muistuttaa. (Aamulehti 28.4.)

Turun Sanomissa globalisaatiota selitetään asiantuntijan suulla sen kummemmin erittelemättä, ja irtisanomiset nähdään osaksi vapaan markkinatalouden toimintaa.

Tiistaina Turun karkkitehtaaseen oli tutustumassa myös joukko luokkaretkeläisiä. Tampereen Kaukajärven 9-luokkalaiset saivatkin aimo annokset globalisaatiokasvatusta. Tehtaan muutto toiseen maahan voi iskeä kuin salama kirkkaalta taivaalta, vaikka tehdassali olisi täynnä koululaisia. (Turun Sanomat 25.5.)

Tehtaiden sulkemiset ovat tavallaan vääjäämätön osa globalisaatiota, mutta [Helsingin Handelshögskolanin professorista Eero] Vaarasta tuntuu, että josain määrin on myös kysymys muotivirtauksesta. (Turun Sanomat 26.5.)

Etelä-Suomen Sanomissa ei ole erillistä juttua globalisaatiosta, mutta pääkirjoituksessa pohdiskellaan ilmiötä. Kirjoituksessa puhutaan myös siitä, mitä myönteistä globalisaation on Suomelle tuonut. Itse ilmiö nähdään kuitenkin väistämättömänä, ja kaupunginjohtajan haastattelu vahvistaa vaikutelmaa kaikessa kapulakielisyydessään.

– Kun kansainväliset yritykset tekevät toimialarationalisointia, ne tekevät sen omalla logiikallaan. Paikallisen yhteisön on siihen vaikea puuttua ja vaikuttaa, kaupunginjohtaja muistuttaa globalisaation varjopuolista. (Etelä-Suomen Sanomat 14.6.)

Ainoastaan Hollolan tehtaan entisen omistajan Jalo Paanasen haastattelussa tuodaan esiin globalisaation taustalla vaikuttavia tekijöitä. Paanasen johtama Eimo muuttui vuonna 2004 yrityskaupan yhteydessä Foxconniksi. Muuten varsin neutraalissa jutussa on yksi yllättävän äkäinen lausunto.

Uransa aikana yhteensä parituhatta työpaikkaa luonut teollisuusmies ei tarjoa helppoa vastausta kysymykseen, mitä pitäisi tehdä työpaikkojen pitämiseksi.

– Kysykää Ahoselta, Kalliomäeltä ja Haloselta. He näyttävät tietä. Kuljemme koko EU:ssa huonoon suuntaan. Se jatkuu niin kauan kuin pysymme poteroissa, Paananen lausui hieman arvoituksellisesti. (Etelä-Suomen Sanomat 14.6.)

Lehtien kirjoittelua yhdistää se, että irtisanomisten paikallisia vaikutuksia selitetään synkin sanakääntein. Irtisanomiset olivat raju isku paikkakunnille, etenkin Foxconnin tapauksessa, ja mahdollisesti siksi Etelä-Suomen Sanomien juttujen pääpaino on paikallisessa näkökulmassa. Vaikutuksia selvästi pelätään. Aamulehti päivittelee työttömien määrää, mutta kirjoittelun painopiste on Perloksen toiminnassa ja globalisaatiossa ylipäätään. Professori Markku Sotarauta Tampereen yliopiston alueellisen kehittämisen tutkimusyksiköstä rauhoittelee, että Ylöjärvi selviää Tampereen imussa. Turun Sanomissa paikalliset vaikutukset pelottavat enemmän kuin Aamulehdessä, ja seudullista tulevaisuutta pohditaan enemmän.

– Turun kannalta äärimmäisen valitettava tieto, sanoo Turun elinkeinotoiminnasta vastaava apulaiskaupunginjohtaja Tero Hirvilammi. [--]

Leafin Turun tuotannon lopettaminen heijastuisi koko kaupunkiin, koska tehtaalla työskentelevien lähes 500 ihmisen palkkarahat kiertävät kaupungin elinkeinoelämään, Hirvilampi muistuttaa. (Turun Sanomat 25.5.)

Koska Ylöjärvi kuuluu 300 000 asukkaan vetovoimaiseen seutukuntaan, sen tulevaisuus näyttää Sotaraudan mukaan huomattavasti valoisaammalta kuin jos sama olisi tapahtunut jollakin Itä- tai Pohjois-Suomen paikkakunnalla. (Aamulehti 29.4.)

– Elämme yhteisessä seututaloudessa, joten päätöksellä on yhtä ikävät vaikutukset riippumatta siitä, kumman kunnan kohdalle lopettaminen osuu. Merkittävämpää olisi, että irtisanottavien määrä jäisi mahdollisimman pieneksi. (Etelä-Suomen Sanomat 14.6.)

Yhteenvetona voidaan todeta, että lehtien kirjoittelu oli omalaatuisella tavalla tasapuolista. Toisaalta paikallinen näkökulmakiintiö täyttyi kiukussa, murheessa ja työntekijöitä kohtaan osoitetussa empatiassa. Toisaalta yritysten ratkaisut ymmärrettiin talousmaailman realiteetteja vasten. Jäimme kuitenkin kaipaamaan lehdistä perusteellisempia ja yksilöidympiä analyyseja kustakin tapauksesta.

Katoavat tehtaat ja häviävät työt

EU-parlamentaarikko Esko Seppänen (vas.) on kirjoittanut kaupunkilehti Tamperelaisen kolumnissaan näistä irtisanomisista omaan tyyliinsä. Hän vertasi journalismin tapaa käsitellä globalisaatiota ja katastrofeja.

Kun Wärtsilä ja Leaf lopettivat tuotannon Turussa, Perlos Ylöjärvellä ja Foxconn Lahden seudulla, globalisaation tsunami pyyhkäisi mereen suuren joukon työpaikkoja. Globalisaatioon suhtaudutaan kuin se olisi luonnonkatastrofi, jolle ei voi mitään. [–] Globalisaation myötä kaikki on kaupan. Se on äänettömien pääomien valtaa puhuvaan työhön. (Tamperelainen 12.10.)

Seppänen on oikeassa siinä, että kun näitä uutisia kerrotaan, globalisaatio kuvataan luonnonvoiman kaltaiseksi. Juttujen kriittisyyttä tarkasteltaessa ensimmäinen ja tärkein huomiomme oli näet juuri se, että irtisanomisista kerrotaan välttämättöminä ja pakollisina toimenpiteinä. Kirjoittelusta paistaa läpi se, että vaikka irtisanomisista järkytyttiin, ärsyynnyttiin ja masennuttiin, niille ei kuitenkaan olisi voinut mitään. Tehtyjä päätöksiä ei kyseenalaisteta. Perusolettamus tuntuu olevan, että yritykset toimivat suuremman voiman pakottamina. Irtisanomiset todella uutisoidaan kuin ekokatastrofit.

Todellisen tekijän kätkevät otsikot kiteyttävät tämän väistämättömyyden diskurssin hyvin.

Foxconnilta katoaa 700 työpaikkaa (Etelä-Suomen Sanomat 14.6.)

Makeisten teko loppuu Turussa (Turun Sanomat 25.5.)

Toisin kuin Turun Sanomissa ja Etelä-Suomen Sanomissa, Aamulehdessä otsikot ovat sävyiltään dramaattisempia ja tunteisiin vetoavampia, mutta niin sanottu todellinen tekijä ei edelleenkaan ole havaittavissa.

Aamu-tv mykisti Perloksen velkaiset nuoret työntekijät (Aamulehti 28.4.)

Aamulehden juttujen sävy on alistuneempi kuin otsikoiden. Perloksen toimitusjohtaja Isto Hantila vahvistaa omalta osaltaan tätä diskurssia vastatesaansa toimittaja Taneli Heikan sinänsä hyvin aseteltuihin kysymyksiin. Syntyy vahvasti vaikutelma, että tehtaan lakkauttaminen on pakollista ja välttämätöntä.

Suomalaisen työvoiman kalleus ja jähmeys ei auta asiaa, mutta ratkaisevaa se ei Ylöjärvellä ollut.

– Ei sillä ole merkitystä, koska sun täytyy olla siinä asiakkaan kyljessä, Hantila sanoo. (Aamulehti 28.4.)

Vaikka asiaa siis yritetäänkin hieman problematisoida, lopputulos on se, että väistämättömyyden tuntu on entistä vahvempi. Myös Aamulehden muuten ansiokas globalisaatiojuttu, jossa ilmiötä pyritään konkretisoimaan, on otsikoitu väistämättömyyttä korostaen:

Tällä vuosikymmenellä meiltä katoaa vielä kolmekymmentä Perlostaa

Globalisaatio: SAK ymmärtää, vaikka pahalta tuntuu, halpamaissa työläinen joustaa. (Aamulehti 28.4.)

Otsikon oletus voi olla hyvinkin realistinen. Silti globalisaatiota olisi tarpeen purkaa ja tarkastella sen varjolla tehtyjä päätöksiä tapauskohtaisemmin. Lukijan mieleen nousee helposti myös kysymys siitä, mitä nyt voidaan tehdä tai mistä saadaan työpaikat menetettyjen tilalle. Toki on muistettava, että aineistomme kattaa vain ensimmäiset päivät irtisanomisten jälkeen, jolloin väistämättömyys oli varmasti päällimmäinen tunne kaikilla osallisilla. Mutta eikö silloin juuri journalismin pitäisi kieltäytyä hyväksymästä väistämättömyyttä ainoana selityksenä?

Globalisaatiomöykky voidaan tehdä ymmärrettäväksi vain menemällä käsitteiden ja sanojen taakse, etsimällä ne konkreettiset syyt ja motiivit, jotka ovat juuri kyseisen irtisanomistapauksen takana. Globalisaatio ei vie meiltä kolmekymmentä Perlostaa, vaan jokainen tehtaan lakkauttaminen on erillinen päätös erillisine syineen ja perusteluineen. Syynä voivat olla raha tai muut intressit, jopa muodikkuus, mutta kuulostaa toki mukavammalta kutsua sitä kaikkea globalisaation vaatimuksiksi. Väistämättömyyden diskurssissa konkreettisten syiden kertominen lukijoille jää usein puutteelliseksi. Perusteellinen vastakkainasettelu, eli sen tarkastelu, mikä vaa'assa painaa lakkautuksen puolesta ja sitä vastaan, auttaisi ymmärtämään, mistä puhutaan, kun puhutaan katoavista tehtaista.

Irtisanomisuutisten synkkä yksinpuhelu

Moniäänisyyttä tutkiessamme huomasimme, että vaikka haastateltavia oli etsitty juttuihin paljon, he eivät keskustelleet keskenään. Lehdet haastat-

telivat yritysjohton ja pienempien pomojen lisäksi suurta joukkoa työntekijöitä ja eri tahoja edustavia asiantuntijoita, mutta haastatellut eivät kommentoineet toistensa sanomisia. Heitä ei ole ilmeisesti haastateltu samassa tilanteessa, mikä olisi saattanut luoda areenan hedelmälliselle keskustelulle ja nostaa esiin tilanteiden tulkintoihin liittyviä näkemyseroja. Toimittaja ei ole myöskään ymmärtänyt asettaa tulkintoja vastakkain. Osa pikkujutuista on monen eri toimittajan kirjoittamia, mutta nähdäksemme jonkinasteisen dialogin luominen olisi mahdollista myös tällaisessa tilanteessa.

Jos samassa jutussa onkin haastateltu sekä työntekijäpuolta että johtajia, kuten Turun Sanomien ensimmäisen päivän pääjutussa, heidät on jaoteltu yksittäisen jutun sisällössäkin temaattisesti erikseen. Turun Sanomat on ensimmäisenä päivänä käyttänyt koko sivun Turun Leafin tehtaan lopettamisuutisointiin ja haastatellut yhteensä kymmentä ihmistä, mutta kaikki puhuvat yksikseen.

Lehtijuttujen irrallisuus ja hajanaisuus vaikeuttavat asian ymmärtämistä ja kokonais käsityksen muodostamista. Irrallisuudella tarkoitamme sitä, että työnantajat, työntekijät, poliitikot ja virkamiehet puhuvat suoraan toimittajille, eivät toisilleen. Olisi hedelmällisempää kuulla, miten yrityksen johto kertoo irtisanomisista työntekijöille tai mitä kysyttävää työntekijöillä mahdollisesti on johdolta. Asetelman voisi kääntää myös pääläelleen: mitä yrityksen johto haluaa kysyä työntekijöiltä ja mitä kerrottavaa työntekijöillä on johdolle? Myös tutkijoiden ja yrityksen johdon keskusteluttaminen voisi olla kiinnostavaa.

Työnantajat ovat haastateltavien määrässä pienin ryhmä ja työntekijät suurin. Ryhmä ”muut” pitää sisällään virkamiehiä, tutkijoita, kaupungin väkeä, ja poliitikkoja. Oheisessa taulukossa sitaatit tarkoittavat repliikkivivalla alkavia kappaleita.

Haastatellut	AL	TS	ESS
Työnantajat	3	2	1
Työntekijät	7	7	10
Muut	10	6	4
Sitaatit	AL	TS	ESS
Työnantajat	8	4	5
Työntekijät	21	11	12
Muut	12	14	15

Huomionarvoista dialogisuuden kannalta on myös se, että vaikka työntekijöitä on haastateltu eniten, varsinaisessa tekstissä työnantajien repliikit saavat enemmän painoarvoa. Pomopuoli edustaa järkeä, logiikkaa ja perustelua, työntekijäpuoli tunnetta, kiukkua ja turhautumista. Työnantajapuoli selvittää siis tapahtunutta, ja työntekijät ovat tapahtumalle kasvot antavia ”uhreja”.

Kuvissa esiintyvä työntekijä on tyyppillisesti kuvattu työpaikkansa portin tai aidan edessä. Työnantajia näkyy kuvissa harvoin, ja jos näkyy, kyseessä on tavallisesti pieni kasvokuva. Etelä-Suomen Sanomista työnantajapuolen kuva puuttuu kokonaan, työntekijät esiintyvät viidessä kuvassa kahdeksasta. Aamulehdessä on kahden kuvituskuvan lisäksi kuusi varsinaista kuvaa. Viidessä on kuvattu työntekijöitä ja yhdessä työnantajia. Myös Turun Sanomissa on kuusi kuvaa: kolme työntekijöistä, yksi työnantajista ja kaksi muista kohteista.

Lopuksi

Kun kansainvälisessä talousmaailmassa toimiva yritys ilmoittaa passittavansa Suomessa sijaitsevalta tehtaaltaan kolminumeroisen määrän ihmisiä kilometritehtaalle, tapahtuu seudun suurimman lehden toimituksessa suurin piirtein seuraavaa.

Toimittaja lähetetään tehtaalle haistelemaan työntekijöiden tunnelmia. Tämä kirjoittaa jutun, jossa työntekijät ovat äimistyneitä, pettyneitä ja vihaisia. Toinen toimittaja koettaa tavoittaa yrityksen johtoa, tai jos johto pitää tiedotustilaisuuden, toimittaja lähtee sinne. Tuloksena on juttu, jossa toistetaan melko kiltisti, mitä on kuultu. Kolmas toimittaja kerää yhteen eri tahojen tiedotteita ja kyselee muun muassa kaupunginjohtajalta ja työvoimatoimiston väeltä kommentteja. Näistä rippeistä syntyy monta pikkujuttua, joissa kukin pääsee vuorollaan ilmaisemaan yhdellä lauseella myötätuntonsa, kiukkunsa, pettymyksensä tai kenties optimistisen ajatuksensa.

Tämä rautalankamalli tuottaa senkaltaista materiaalia, jota olemme tässä artikkelissa tutkineet. Turun Sanomissa työntekijät eivät olleet niin paljon esillä kuin kahdessa muussa lehdessä. Aamulehdessä taas yrityksen johtoon suunnattiin terävämpiä piikkejä kuin muissa lehdissä. Kaikkien kolmen lehden kirjoittelussa ansiokasta on se, että tapahtunut ainakin yritetään nähdä myös työntekijän silmin. Suurimpana yleisenä puutteena on se, ettei irtisanomisille löydetä muita aiheuttajia kuin globalisaatio. Asiaan olisi tarpeen löytää tapauskohtainen, punnitseva ja selittävä lähestymistapa.

Analysoimastamme materiaalista nousee sellainen vaikutelma, että kasvoton globalisaatio on syypää työntekijöiden ja seutukunnan ahdinkoon, sillä se on vastustamaton voima, joka pakottaa yritykset kovaan tuloshakuiseen toimintatapaan. ”Ikävän päätöksen taustalla ovat järkevät syyt. Yritysten johdon tehtävä on kaiken aikaa pohtia, miten tuotanto saataisiin paremmin kannattavaksi”, todetaan Etelä-Suomen Sanomien Foxconnin tehtaan irtisanomisia käsitelleessä pääkirjoituksessa 15.6.2005.

Kari Koljonen ja Pertti Vehkalahti (2003) työryhmineen peräänkuuluttivat Journalismikritiikin vuosikirjan artikkelissaan *Maapallo hukassa* sitä, että journalistit uskaltaisivat sivuuttaa rutiinilähteitään ja ravistella vakiintuneita esittämistapoja. Tämä kysymys on globalisaatioon ja irtisanomisiin liittyvässä uutisoinnissa edelleen ajankohtainen. Toki globalisaatioon on ilmiönä vaikea tarttua ja sitä kokonaisuutena ymmärtää ja selittää, mutta jos journalismi tarjoaa siihen vain yhden, alistuneen näkökulman, se tarkoittaa samalla sitä, että tärkeitä asioita jää kertomatta lukijoille. Globalisaation väistämättömyyden korostamisen sijaan pitäisi kysyä päätösten tekijöiltä syitä ja perusteluja, punnita eri vaihtoehtojen etuja ja haittoja sekä pohtia selviytymisen strategiaa.

Kirjoittajat ovat journalismikritiikin projektiopinnot -kurssin opiskelijoita
Tampereen yliopiston tiedotusopin laitokselta.

Lähteet

- Harisalo, Risto & Ensio Miettinen (2000) *Globalisaatio – avoin vai suljettu maailma*.
Helsinki: Art House.
- Koljonen, Kari & Pertti Vehkalahti (2003) *Maapallo hukassa*. Journalismikritiikin vuosikirja 2003. Tampereen yliopisto: Journalismin tutkimusyksikkö.

